

UDK BROJEVI: 069.01
325
316.7
ID BROJ: 54463241

KATEGORIJA ČLANKA: NAUČNA POLEMIKA

Mladen Banjac
Muzej savremene umjetnosti Republike Srpske,
Banja Luka

**DA LI JUGOSLOVENI SLUŠAJU SAMO HIP-HOP?
Prijedlog za postkolonijalni pristup muzejskim praksama
na postjugoslovenskom prostoru**

Apstrakt:

U ovom radu raspravlja se o kolonijalnim i postkolonijalnim studijama, teorijama i praksama, različitim pristupima ovim temama iz uglova kolonizatora i kolonizovanih, odnosno „drugih”, kao i o primjenjivosti ovih diskursa na postjugoslovenski prostor, a naročito na period austrougarske okupacije i aneksije Bosne i Hercegovine. U radu se raspravljaju mogućnosti potrebe mijenjanja muzejskih narativa i pristupa u proučavanju perioda austrougarske vladavine u Bosni i Hercegovini kroz prizmu postkolonijalnih teorija. Takođe, sagledava se uloga savremene umjetnosti kao sredstva dekolonizacije.

Ključne reči:

kolonijalizam, dekolonizacija, restitucija, nove muzejske prakse

Na Generalnoj konferenciji ICOM-a u Kjotu, održanoj u septembru 2019. godine, desio se interesantan „incident”. U okviru jednog od glavnih panela, pod nazivom *Dekolonizacija i restitucija*, u terminu predviđenom za postavljanje pitanja i diskusiju, tokom rasprave o restituciji umjetničkih djela iz Afrike, jedan od učesnika upitao je zašto zapadni muzeji treba da vrate afričke umjetnine i artefakte u zemlje svog porijekla, a koje čuvaju u odličnim uslovima, kada djeca u Africi ionako samo slušaju hip-hop. Reakcije na ovo pomalo naivno pitanje, postavljeno na najvećoj muzeološkoj konferenciji na svijetu, izazvalo je prilično burne reakcije, naročito afričkih delegata. Uslijedio je odgovor Džordža Okela Abungua (George Okello Abungu)¹, koji je rekao da afrička djeca samo slušaju hip-hop upravo zato što nemaju znanje i artefakte sopstvenog kulturnog nasljeđa i prošlosti u svojim zemljama. Zaključio je da prije nego što dekolonizujemo muzeje treba da dekolonizujemo naše umove.

Ovu tezu postavio je kenijski književnik Ngugi wa Thiong'o (Ngũgĩ wa Thiong'o) u svojoj čuvenoj esejističkoj knjizi *Dekolonizacija uma: politika jezika u afričkoj literaturi* (Wa Thiong'o 1986). Pod uticajem marksističkih teorija Franca Fanona, autor zauzima antiimperijalistički stav, suprotstavlja se neokolonijalnim tendencijama Zapada, naglašavajući ugroženost lokalnih afričkih jezika, koje dominantne kolonijalne sile potiskuju kao sredstvo komunikacije i obilježje kulturnog identiteta, namećući engleski ili francuski jezik i svoju kulturu. Studija se bavi pitanjima jezika kao osnove identiteta i izvedeni zaključci primjenjivi su na sve kulturološke pravce i discipline. Thiong'o smatra da jezik kao dio kulture predstavlja kolektivnu banku sjećanja ljudskih iskustava u istoriji i pokazuje da jezik i kultura stoje zajedno kao osnova identiteta naroda, nacije ili pojedinca. (Wa Thiong'o 1986, 15) Kolonizatorski sistem uništavao je ili namjerno obezvređivao kulturu nekog naroda, njegovu umjetnost, istoriju, obrazovanje, religiju, namećući svoj jezik i kulturu kao dominantne i ispravne. Dominacijom nad jezikom i kulturom kolonizovanih nacija ostvaruje se prevlast nad njihovim mentalnim univerzumom, odnosno kolonizuje se um. (Wa Thiong'o 1986, 16)

Kolonijalne i postkolonijalne studije veoma su zastupljene u savremenom humanističkom akademskom diskursu. One preispituju poziciju nekadašnjih (i sadašnjih) kolonija, uticaj na njihovu kulturu i jezik, pokušavajući da nađu odgovore na društvene, ekonomske i kulturološke probleme i prilike u kojima se danas nalaze. Pored toga, humanističke naučne discipline preispituju i same sebe i mijenjaju narative pod uticajem naučnih istraživanja u oblastima studija postkolonijalizma. Izučavanje kolonijalne prošlosti utiče na društvene promjene, od prava i zahtjeva o restituciji muzejskih artefakata do aktuelnog pokreta *Black Lives Matter*, čiji protesti potresaju SAD. U teoriji kulture i muzejskim studijama postoji mnoštvo rukopisa i rasprava

1 Džordž Okelo Abungu diplomirao je arheologiju na Univerzitetu Kembridž. Bivši je generalni direktor Nacionalnih muzeja Kenije, upravnik Okello Abungu Heritage Consultants i dobitnik nagrade za životno djelo za odbranu umjetnosti, koju dodjeljuje Asocijacija za istraživanje zločina protiv umjetnosti (ARCA). Istraživao je, podučavao i pisao o arheologiji, upravljanju nasljeđem, muzeologiji i kulturnom razvoju. Bio je predstavnik Kenije pri Uneskovom Odboru za svjesko nasljeđe i njegov potpredsjednik. Osnivač je master-studija za menadžment u nasljeđu pri Univerzitetu Mauricijus i saradnik je Stelenboš instituta u Južnoafričkoj Republici.

na temu kolonijalizma.² Većina ih nastaje u čuvenim univerzitetskim centrima Zapada, koji zauzimaju blagi kritički stav prema kolonijalnoj eksploataciji kulturnog, ekonomskog i društvenog kapitala kolonizovanih (često nazivanih i „drugí”).

Međutim, u ovakvim studijama najčešće se, uz veliku dozu političke korektnosti, iznose pomirljivi stavovi, uglavnom sa zaključcima da su se u eri kolonijalizma desile strašne stvari, ali i sa opravdavajućim argumentima o benefitima kolonijalizma, zbog kojih svijet danas izgleda bolje. Ovakvi pokušaji pomirenja često dovode do pomalo apsurdnih situacija, gdje se određenim etimološkim promjenama pokušavaju zamaskirati stvarni problemi.³

Stavovi naučnika iz kolonizovanog svijeta imaju potpuno drugačiju retoriku. Oni većinom iznose radikalnije stavove o kolonijalnim represijama svih vrsta i u suštini ne mogu ili neće da se slože sa svojim zapadnim kolegama oko pravca u kojem treba da se nastavi diskusija o dekolonizaciji. Tako i gorepomenuti Džordž Okelo Abungu, kao jedan od istaknutijih muzeologa iz Afrike koji se bavi kolonijalizmom i restitucijom artefakata, polazi od činjenice da su muzeji, kao ljudske tvorevine, podložni svim dvosmislenostima kojima su skloni i ljudi kao bića. Još jedna Abunguova teza je da su muzeji, kao institucije koje su nastale u 18. i 19. vijeku, rezultat kolonijalizma, odnosno manije evropskih elita za sakupljanjem. Autor poziva statične muzejske institucije da se uključe u globalni diskurs i preispitaju iz korijena i narative koje prezentuju i kolekcije koje baštine. (Okello Abungu 2019)

Kolonijalne teme zaokupljaju pažnju brojnih autora iz različitih disciplina, iz svih krajeva svijeta. U knjizi *Otvorene vene Latinske Amerike* urugvajski pisac i publicista Eduardo Galeano opisuje do najsitnijih detalja eksploatatorsku ulogu Zapada tokom viševjekovne kolonijalne okupacije. (Galeano 1973) Otkriva na koji način kolonijalizam sistematski uništava ekonomski, kulturni i duhovni potencijal jednog ogromnog prostranstva kakvo je Latinska Amerika, i koje posljedice ostavlja na savremeno društvo. Ovim temama bave se i autori iz razvijenih zemalja koji pripadaju redovima „drugih”. Američka historičarka indijanskog porijekla dr Roksen Danbar Ortiz objavila je studiju *Istorija SAD u očima domorodačkih naroda*. (Dunbar-Ortiz 2014) U predgovoru knjige autorka ističe da u toku svog školovanja, master studija, pa čak i doktorskih i postdoktorskih studija, nije naišla na adekvatna znanja koja bi na ispravan i objektivan način ukazala na istinu o sjevernoameričkim Indijancima i zločinima počinjenim nad cijelom njihovom populacijom, kulturom, religijom, običajima i tradicijom. Danbar Ortiz osuđuje mlake pokušaje da se ove nepravde isprave i zahtijeva istinit narativ.

Prilikom istraživanja o ovim temama neophodno je uzeti u obzir porijeklo teorija i izvora, zbog raznolikosti pristupa problemima i posljedicama kolonijalizma.

2 Samo na internet platformi Academia.edu postoji više od 220.000 radova u kojima se kolonijalizam pominje kao ključna riječ (www.academia.edu, pristupljeno 9. septembra 2020).

3 Tako u Montičelu, na imanju Tomasa Džefersona, jednog od Očeva nacije i autora Deklaracije nezavisnosti, pored kuće u kojoj je živio postoji i ogroman objekat koji je služio za smještaj robova koji su tu radili. Nakon što su primijetili da ovaj značajan lokalitet ne privlači afroameričku populaciju, koja zahtijeva da se na jasan način objasni odnos Džefersona prema tom dijelu američke populacije, odlučili su da umjesto riječi robovi koriste naziv sluge. (Gejbl 2013, 154)

Istorija postjugoslovenskog prostora od antičkih vremena ispunjena je osvajanjima koja su pratile segregacije raznih vrsta prema stanovništvu koje je naseljavalo ovaj prostor u datom trenutku. S tim u vezi, pomenute svjetske teorije i prakse mogle bi da budu primjenjive na istorijski razvoj i kulturni identitet postjugoslovenskih zemalja i naroda.

Abunguova izjava o dekolonizaciji uma podstiče na razmišljanje da li zemlje postjugoslovenskog prostora mogu i treba da govore o dekolonizaciji, ne samo naše kulture nego i umova.

Razvoj kolektivne nacionalne svijesti često je podstaknut potrebom da se prekine sa kolonijalnom prošlošću. Balkansko područje sa kraja 19. i početka 20. vijeka predstavlja jednu takvu geo-političku teritoriju. Buđenje nacionalne svijesti balkanskih naroda vezano je za otpor prema okupatoru i želju za formiranjem jedinstvenog nacionalnog i kulturnog prostora. Međutim, teško je govoriti o kolonijalizmu na tlu Evrope, iz razloga što su balkanski narodi sebe doživljavali kao njen integralni dio. Ipak, slučaj okupacije i aneksije Bosne i Hercegovine od strane Austrougarske monarhije 1878, odnosno 1908. godine, klasičan je primjer imperijalnog kolonijalizma i svih njegovih posljedica i prednosti. U periodu austrougarske vladavine u Bosni i Hercegovini samo jedna strana nametala je svoje vrijednosti i diktirala, između ostalog, i kulturne politike. Pokretanjem časopisa *Nada*, čiji je inicijator Benjamin Kalaj, utvrđena je struja koja će služiti austrougarskoj politici. (Begić 1978) Sva potražnja za umjetninama u periodu aneksije bila je u rukama okupatora, pod čijom kontrolom je bilo ne samo tržište nego i ukus i pravac tadašnje umjetnosti. Ovakva situacija naišla je na otpor u intelektualnim i umjetničkim krugovima onoga vremena. U *Hrvatskom dnevniku* iz 1910. godine Ivica Baljić, pod pseudonimom Bohem, piše: „Ovo zadnje petogodište poslala je Bosna u tuginu oko desetak mladih što Hrvata što Srba i to već sada gdje umišljamo da nam je dobro i da smo siti, a kako će biti onda kad Bosna bude uistinu sita?” Dvije godine kasnije piše: „Bez tradicije u slikarskoj umjetnosti, bez prošlosti i imena na tom polju nikla je i u Bosni već dvadesetih-tridesetih godina iza okupacije ta umjetnost, a da se ne zna ko joj je sjeme posijao...” (Begić 1978) Zemaljskoj vladi upućivane su kritike zbog toga što uprkos otvaranju Zemaljskog muzeja u Sarajevu u njemu nema nijednog domaćeg umjetnika. U kritici izložbe stranih i domaćih umjetnika, priređene 1917. godine u Sarajevu, Borivoje Jevtić kaže da se „motivima iz Bosne popuni ona osjećajna nevezanost s narodnim životom i narodnom dušom [...] Vidi se da je Bosna i sa umjetničke strane okvalifikovana kao *kolonijalna* zemlja, *Motivenland*, zemlja iz koje se može crpsti bogatstvo motiva da se baci u besćenje ili proda kao bosanska karakteristika...” (Begić 1978) U tekstu su navedeni i brojni primjeri koji ukazuju na to da je bosanskohercegovačkim slikarima uskraćeno pravo na stipendiju za pohađanje umjetničkih škola u Evropi, jer njihovo prethodno obrazovanje nije adekvatno i dovoljno. Pored toga, u jeku avangardnih pokreta bili su upućivani na tradicionalne teme, motive i tehnike, jer se smatralo da ne razumiju savremene tokove, s obzirom na to da ne dolaze iz razvijenog građanskog miljea. Sve ovo su pojave zajedničke svima iz redova „drugih”.

Jedan od najuticajnijih autora koji se bavio pitanjima kolonijalizma i njegovih posljedica svakako je Edvard Said. U svom kapitalnom djelu *Orijentalizam*

Said dekonstruiše različite elemente kolonijalizma, koji su korišćeni tokom kolonizacije Bliskog i Srednjeg istoka. Veliku pažnju posvećuje ulozi nauke i naučnika, prvenstveno u sistematskom kolonijalizmu i nametanju vrijednosti kolonizatora kolonizovanima. Načini na koje su nauka i naučne discipline koristile kolonijalne premise i opravdanja za sistematski kolonijalizam, istovremeno uključujući ih u akademski diskurs, korišćeni su kao moralna osnova da se sistematski kolonijalizam najprije sprovede, a naknadno i da „emancipuje” kolonizovane, namećući svoje civilizacijske vrijednosti. (Said 2008, 151–226)

Narativi koje su koristili francuski i engleski naučnici i kolonijalni misionari na Orijentu prisutni su i kod njihovih austrougarskih pandana prilikom okupacije i aneksije Bosne i Hercegovine. Ćiro Truhelka, prvi kustos Zemaljskog muzeja i produžena ruka Benjamina Kalaja, svoj dolazak i rad u Bosni, kao i sprovođenje Kalajevih politika, prije svega kulturnih, u svojim memoarima opisuje čistim kolonijalnim narativima. O svom dolasku u Bosnu piše: „...polazeći na put, bilo mi je kao *pioniru* koji se upućuje u prašumu i neznani kraj, ne znajući šta ga tamo čeka.” (Truhelka 2012, 26). Svoj terenski kustoski rad opisuje sljedećim riječima: „Moja metoda bila je, dakle, ista kao i ona istraživača zabačenih krajeva Afrike ili Australije, koji su silom prilika primorani učiti tuđi jezik bez ikakvih znanstvenih pomagala...” (Truhelka 2012, 78). Razmišljanja o civilizatorskoj misiji Austrougarske najbolje sumira kada govori o izložbama koje su priredili u Beču (1898) i Parizu (1900): „Bosna je prije bila balkanska zemlja, bez civilizacije, bez komfora i bez privlačnosti za stranca, tamna mrlja na karti evropskog kontinenta, a izložbe je prikazale u pravom svjetlu, kao isječak orijentalne romantike, pun prirodnih ljepota, pun zanimljivih proizvoda kućnog i umjetnog obrta, pun prirodnog blaga i povijesnih spomenika, a sve se to prikazalo u modernom okviru civilizirane Evrope.” (Truhelka 2012, 86). Nema sumnje da je Ćiro Truhelka sebe doživljavao kao emancipatora i donosioca civilizacije u jednu zabačenu sredinu, kakvi su bili francuski i engleski akademici, o kojima je pisao Said. To potvrđuje i naziv djela *Uspomene jednog pionira*, kao i sam kolonijalni narativ, koji je bio sveprisutan u političkom i akademsko-kulturnom diskursu Austrougarske monarhije toga vremena.

Postoje i brojni drugi primjeri imperijalnog kolonijalizma na tlu Bosne i Hercegovine tokom austrougarske okupacije. Potreban je novi pogled na ovaj historijski period, kako bi se našli neki odgovori na probleme sa kojima se danas suočava društvo u Bosni i Hercegovini.

Sve iznesene teorije i pretpostavke primijenjene na stvaralaštvo savremene vizuelne umjetnosti i njenih praksi izazivaju utisak da se nalazimo u sličnoj situaciji kao prije stotinu godina. U jednom trenutku zajedničke historije postojala je jaka umjetnička produkcija sa definisanom kulturnom strategijom, baziranom na savremenim tekovinama modernizma, sa prilično jedinstvenim lokalnim elementima. Raspadom Jugoslavije vraćeni smo, čini se, na početnu tačku. Državno pokroviteljstvo je izostalo, dok privatni sektor nije dovoljno moćan da održava bilo kakvo tržište umjetnina kakvo postoji u razvijenim kapitalističkim zemljama. Teri Smit smatra da „male sredine” imaju jedinstvenu priliku da preskoče korak koji je dominantni Zapad nametnuo svojim razvojem i odmah se uključe u globalne

tokove savremene umjetnosti. (Smit 2014) Ova konstatacija možda i jeste tačna, ali problem nastaje kada se posmatra način na koji to treba da se uradi. Umjetnici u manjim sredinama moraju da se pokoravaju ukusu i tržištu razvijenih centara, često praveći kompromise da bi uopšte bili valorizivani.

Posebno nejasno i neriješeno pitanje predstavlja posmatranje interpretacije i prezentacije muzejskih kolekcija i kulturnog nasljeđa. Među političkim akterima država nastalih raspadom bivše Jugoslavije kao da postoji prećutni zajednički stav, ma kojoj oni struji ili ideologiji pripadali, da je socijalističko nasljeđe nepoželjno, što je jedna od rijetkih tema oko kojih su saglasne sve dosadašnje političke strukture. Kako onda da posmatramo izložbu o jugoslovenskoj arhitekturi, održanu u njujorškom muzeju MoMA – kao kulturni kolonijalizam, ili kao potvrdu vrijednosti koju posjedujemo, a koju nam verifikuju veliki umjetnički centri i njihove institucije? Možda pravi odgovori tek treba da budu pronađeni, pa da se diskutuje o njima. Šahid Vadva⁴ predlaže *metaproces*, kojim bi trebalo krenuti ukoliko želimo da dekolonizujemo muzeje. Vadva sugerše da produkciju asamblaža čini sklop reprezentativnih praksi koje učestvuju u tvorenju koncepcija svijeta, dijele „otkriveni” svijet u omeđene cjeline, nadijevaju imena/etiketiraju te omeđene cjeline kao da su predmeti naučnog proučavanja, razdvajaju i odijeljeno tretiraju istoriju kolonizatora od tzv. relacije istorije, tj. njihovog uticaja na istoriju kolonizovanih, tumače njihove reprezentacije kao nepovezive s kolonizatorima, stvaraju i reprodukuju odnose zasnovane na moći, a čija je svrha da kolonizuju, čine normalnim novi sistem univerzalnih kategorija i klasifikacija društva i pojedinaca, tvoreći hijerarhiju na osnovu rase, etniciteta, jezika, slojeva, klasa, kasti, nacija, itd., etiketiraju načine konceptualnog mišljenja, koje nalazimo u Africi, Aziji i Latinskoj Americi kao partikularne, egzotične i ograničene u smislu modernog racionalnog mišljenja i naučnog rada. (Vadva 2019, 78) Ovo je jedno tumačenje odnosa Zapada prema kolonijalizmu, ali sa geografskim odsustvom Evrope kao teritorije koja je imala kolonijalnu prošlost (bilo da govorimo o Balkanu ili o kolonizaciji Škotske i naročito Irske), što zahtijeva posebnu pažnju.

Savremena umjetnost može da posluži kao sredstvo kolonizacije i dekolonizacije. Benin, kao jedna od vodećih afričkih zemalja na polju restitucije umjetničkih djela i artefakata, pored uspjeha na tom polju koristi savremenu umjetnost kao sredstvo kojim popunjava kulturni vakuum. U luci Uida, nekadašnjem centru trgovine robljem u Beninu, otvoren je muzej savremene umjetnosti u kojem izlažu isključivo afrički umjetnici. Fondacija Zisu, koja je osnivač ovog muzeja, koristi savremenu umjetnost da pokaže mladima da savremeno kulturno stvaralaštvo postoji, stvarajući najveću kolekciju savremene afričke umjetnosti. (Bak 2020, 3) Ovakav model primjenjiv je i na naše prostore. Savremena umjetnost postavlja suštinska društvena pitanja, nudi odgovore na njih, skreće pažnju na aktuelne teme i podiže nivo svijesti o njima u javnosti.

Jugoslovenski narodi dali su veliki doprinos u borbi protiv kolonijalizma. Pokret nesvrstanih, čiji je inicijator Jugoslavija, predstavlja jednu od najvećih borbi

4 Šahid Vadva (Shahid Vadwa) je šef Katedre za kritički humanizam i dekolonijalizam i direktor Škole za afričke i džender studije, antropologiju i lingvistiku Univerziteta u Kejptaunu. Saradnik je Gradskog instituta na Univerzitetu Vits.

„drugih” za svoja prava u svakom smislu i za poziciju u svijetu koju zaslužuju. Samo ovaj period jugoslovenske istorije sadrži mnoštvo pitanja koja mogu poslužiti kao podloga za iscrpna istraživanja. Ove teme jesu otvorene, ali potrebno je vrijeme dok nađu svoje stalno mjesto u akademskom diskursu, a samim tim i u svijesti ljudi. Međutim, prije svega potrebno je da sami dekolonizujemo naše umove i da se uhvatimo u koštac sa našom kolonijalnom istorijom, kako bismo stvorili otvoreno i tolerantno društvo.

Određena preispitivanja u postkolonijalnom kontekstu već postoje na ovim prostorima. Trenutno se u Beogradu, u Muzeju Jugoslavije, priprema velika izložba koja obilježava 60 godina od održavanja Prve konferencije nesvrstanih zemalja u Beogradu, pod nazivom „Prometeji novog veka“. Izložba donosi nov muzeološki pristup ovoj značajnoj komemoraciji i biće zanimljivo ispratiti njene rezultate. Takođe, Muzej afričke umetnosti u Beogradu predstavlja jedinstvenu studiju slučaja u muzeološkom kontekstu na ovim prostorima koja može da u drugačijem svjetlu prikaže međusobne odnose „drugih“. Istraživanja Radine Vučetić predstavljaju pomak u pristupu i metodologiji izučavanja istorijskog perioda u kome su mnoge kolonije stekle svoju nezavisnost i koju je ulogu Jugoslavija imala u tome.

Svjedoci smo da postoje elementi kolonijalizma na teritorijama postjugoslovenskih država. Sada je potrebno presipitati muzejske narative i na adekvatan način ih ažurirati, kako bi dali bolji pregled o istorijskim odnosima i relacijama, jer inače upadamo u zamku da i sami počnemo slušati samo hip-hop.

Literatura

- Bak, Filip. „Polemika o restituciji afričkih umetnina”. *Le Monde diplomatique* 60 (avgust 2020): 3.
- Begić, Azra. *Umjetnost Bosne i Hercegovine 1894–1923*. Sarajevo: Umjetnička galerija Bosne i Hercegovine, 1978.
- Dunbar-Ortiz, Roxanne. *An Indigenous Peoples’ History of the United States*. Boston: Beacon Press, 2014.
- Galeano, Eduardo. *Open Veins of Latin America*. New York: Monthly Review Press, 1973.
- Gejbl, Erik. „Kako proučavamo istorijske muzeje: ili kulturna istraživanja u Montićelu” u *Nova muzejska teorija i praksa*, prir. Dženet Marstin, 141–163. Beograd: Clio, 2013.
- Okello Abungu, George. „Museums: Geopolitics, Decolonisation, Globalisation and Migration” in *Museum International* 71/218–282 (2019) 62–72.
- Said, Edvard. *Orijentalizam*. Beograd: Biblioteka XX vek, 2008.
- Smit, Teri. *Savremena umetnost i savremenost*, Beograd: Orion art, 2014.
- Truhelka, Ćiro. „Uspomene jednog pionira”. *Vrijeme*. Zenica, 2012.
- Vadwa, Shahid. „Museums and Epistemology of Injustice: From Colonialism to Decoloniality” in *Museum International* 71/218–282 (2019) 72–80.
- Wa Thiong’o, Ngũgĩ. *Decolonising the Mind: The Politics of Language in African Literature*. London: James Currey Ltd, 1986.

Mladen Banjac
Museum of Contemporary Art of the Republic of Srpska,
Banja Luka

**DO YUGOSLAVS ONLY LISTEN TO HIP-HOP?
Proposal for a postcolonial approach
to museum practices in the post-Yugoslav space**

Abstract:

This paper discusses colonial and postcolonial studies, theories and practices, different approaches to these topics from the perspective of colonizers and colonized, often called “others”, as well as the applicability of these discourses to the post-Yugoslav area, especially the period of Austro-Hungarian occupation and annexation of Bosnia and Herzegovina. The paper discusses the possibilities of the need to change museum narratives and approaches in the study of the period of Austro-Hungarian rule in Bosnia and Herzegovina through the prism of post-colonial theories. Also, the role of contemporary art as a means of decolonization is considered.

Key words:

colonialism, decolonization, restitution, new museum practices

KRITIK

REVIEWS

